

Kampen för Almen födde 60-åriga Carlstads-Gillet

Lagom till sitt 60-årsjubileum letar Carlstads-Gillet nya lokaler istället för Gamla gymnasiet. Målet är en billigare boplats där allmänheten lättillgängligt kan få ta del av foton och museala samlingar från gamla Karlstad. Fler yngre medlemmar står också på önskelistan.

Carlstads-Gillet föddes ur kampen för att rädda kvarteret Almen längs Älvgatan. De styrande i staden ville redan i slutet av 1930-talet riva dessa "rättbon" och "ruckel" och bygga nytt. Det handlade om både ett stadshus och polisstation.

Men husen i kvarteret, som utgjorde den enda sammanhängande centrala bebyggelsen som överlevde branden 1865, hade många tillskyndare.

En av dem var läraren Sigurd Gustavson. Så här berättar han i minneskriften "25 år med Carlstads-Gillet":

– Jag satt som ordförande i Hembygds-gillet (...). Vi satte in ett varningsrop i tidningarna - "Ett uthus rives". Vi gav ut en liten skrift - "Rädda Almen". Vi lyckades få fyra herrar att skriva under en motion till stadsfullmäktige om utredning rörande möjligheterna till Almens eventuella bevarande".

Så var bollen i rullning. Industrimannen Curt Wennberg var till stor hjälp för bevararna och det var också han som 1943 föreslog att ett "Carlstads gille" borde bildas för "att hålla ett öga på stans utveckling".

Almen räddades

Så skedde också och i februari 1944 såg Carlstads-Gillet dagens ljus och till dess förste ålderman valdes med acklamation Fritz Dahlberg. Som ordförande vid bildandet satt lektor Valdemar Vendel:

– Han var den starkaste man staden upplevt sedan Karl IX, berättar gilletts arkivarie Anders Blomqvist.

Henry Odén på Stadshotellet köpte själv sex av fastigheterna för att rädda dem och familjen Geijer köpte Flachska gården. Så bromsades rivningsivern.

– Sedan kom stadens styrande till insikt om att det var rena vansinnet

NYA LOKALER. Carlstads-Gillet letar lagom till sitt 60-årsjubileum efter nya lokaler där tavlor och annat ur samlingarna ska kunna visas för allmänheten, berättar Anders Blomqvist, Leif Alte och Per Berggrén. Möblerna, som en gång tillhörde drätselkammaren i Karlstad tar man med sig från Gamla gymnasiet.

Foto: EVA DAHL

att riva husen och det blev staden som tog över de flesta fastigheterna.

Så tack vare några entusiaster kan vi idag njuta av de vackra husen, miljöerna och kullerstensbelagda gatorna och förnimma hur gamla Karlstad såg ut innan den blev läggornas rov.

Lagom till 60-årsjubileet, som firas med vårgille på Frimurarlogen 24 april, mönstrar gillet idag 400 medlemmar. Fler och yngre tas gärna emot:

– Det lokalhistoriska intresset i Karlstad är fortsatt stort, tycker åldermannen Leif Alte.

Kvinnor välkomna

Han välkomnar att den otidsenliga regeln som uteslöt kvinnor som medlemmar nu tagits bort. Ett seglivat påstående har varit att stadgarna säger att man måste ha varit bosatt i Karlstad i minst 25 år eller vara barnfödd här för att få bli medlem.

– Det är en myt, det var snarare av

hävd och det är inte så längre, poängterar Anders Blomqvist. Den som har ett genuint lokalhistoriskt intresse för Karlstad är välkommen som medlem!

Och som sådan ska man verka för gilletts fyra grundpelare:

1. Levandegöra stadens historia.

• Hur då?

– Vi försöker hålla samlingarna av foton, tavlor och annat ur stadens historia tillgängligt för allmänheten. Än har det inte blivit så fullt ut, men det finns en förhoppning om att vi i nya lokaler ska kunna utöka detta, svarar Leif Alte. Det kommer att krävas väggutrymme.

När nu Karlstads hembygdsförening lämnar Gamla gymnasiet för att flytta in i Mariebergs herrgård, blir man färre som delar på hyran och gillet har inte råd att vara kvar. Kommunen hjälper nu till att leta ny lokal.

10 000 bilder

Gilletts bildarkiv, cirka 10 000 bilder man fått som gåvor, är överläm-

nat till Arkivcentrum där den intresserade kan söka dessa och annan information. Foton scannas också in i en databas för att underlätta användningen för såväl proffs som amatörer. Gillet arbetar även fortlopande med att identifiera vad gamla foton föreställer.

2. Verka för bevarande av värdefulla minnesmärken och egendoms-ligheter.

Det sker genom de minnestavlor, hittills cirka 25 stycken, som sätts upp på intressanta hus eller miljöer och beskriver dess historia och genom skriftserien, som från den allra första 1945, nu omfattar 34 stycken.

Minnestavlor finns bland annat uppsatta i hörnet Drottninggatan-Östra Torggatan intill Stadium där den förödande branden 1865 började, vid bryggeritomten på Museigatan, Almenkvarteret, Häktesberget, Hypoteksföreningens hus och nu senast Zarah Leander.

3. Hävda konstnärliga krav vid stadens omdaning.

– Det kan gälla arkitektonisk utformning, ett exempel är när kommunen på 70-talet hade ideer om att stenbron skulle breddas. Det motsatte vi oss och resultatet blev

istället att gång- och cykelbron vid Gubbholmen byggdes, svarar Anders Blomqvist.

Andra byggnader man velat bevara var Mollstugan vid Garvareådran på udden vid Gamla badhuset och Järnvägen i Yttre hamnen. Men det lyckades inte.

Framtiden för sig

Däremot ska Vågmästarebostaden, det gula trähuset mellan Hammaröleden och bostadsområdet Vågmästaren i Inre hamn, rustas och bevaras.

4. Odla sällskaplig samvaro. – Det har vi lyckats bra med, skrattar Leif Alte och berättar om intressanta föredrag och gillen.

Även om gillet värnar sin historia och ålderdomliga ceremonier, är man ingalunda en mossig institution, understryker åldermannen. Medlemsantalet är i stigande, yngre och kvinnor söker sig hit och bland nyheterna kan nämnas hemsidan på internet och omgörningen av tidningen Gillet med fotoentusiasten Per Berggrén som redaktör.

– Gillet har framtiden för sig!

EVA DAHL

GAMLA KARLSTAD. Året efter branden, 1866, togs det här fotot över ett centrum med kor och hästar på nuvarande torget och mängder med påbörjade nybyggen. Bara en av många bilder i gilletts samlingar.

MINNESTAVLOR. Hittills har Carlstads-Gillet bidragit till att 25 minnestavlor över intressanta byggnader och miljöer satts upp i Karlstad. Här är den som berättar om att branden startade i ett bageri som låg nära nuvarande Stadium i hörnet Drottninggatan-Östra Torggatan.

Skrifter om Karlstad

I Carlstads-Gilletts skriftserie avhandlas mycken Karlstadiana och de finns att läsa i bibliotekets Karlstadsrum och på Arkivcentrum. Några exempel:

"Karlstad på 1860- och 70-talet" av Valdemar Vendel 1945,

Hybelejen" av Carl Hasselgren 1946,

"Hedbergsgården" av Jonas Hedberg 1950,

"Original i Värmland" av Mats Ronge 1953,

"När Karlstad brann" av Sigurd Gustavson 1965,

"Gamla kyrkogården" av N.F. Bergqvist 1974,

"I höve på en herrhagspöjk" av Erik Elinder 1976,

"Östra bron" av Olle Westlund 1988,

"Kyrkskeppen i Karlstads församlingskyrkor" av Lennart Boberg 2002.

Läs mer på Carlstads-Gilletts hemsida på internet: www.carlstadsgillet.s.se